

Ontwerp startbeslissing signaalgebied

HEIZIJDSE VELDEN (SG_R3_NET_21)

TURNHOUT

STATUS/VERSIE: goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 31/03/2017

LEESWIJZER

Op 31/03/2017 nam de Vlaamse Regering een beslissing over de vervolgstappen (vervolgtraject en beleidsopties) voor dit signaalgebied. Deze beslissing kadert in de uitvoering van de conceptnota (VR 29 maart 2013) met de aanpak voor het vrijwaren van het waterbergend vermogen in kader van de korte termijnactie van het groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Deze fiche beschrijft voor het signaalgebied “Heizijdse velden” de gekozen beleidsopties (ontwikkelingsperspectief) en het vervolgtraject op basis van een ontwerp-startbeslissing, zoals voorbereid door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid.

Hoofdstuk 1 geeft een algemene situering van het signaalgebied weer en hoofdstuk 2 motiveert de afbakening van het signaalgebied. Hoofdstuk 3 beschrijft de overstromingsgevoeligheid van het signaalgebied en in hoofdstuk 4 worden de diverse visies op dit gebied besproken.

Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van het gevoerde overleg met de betrokken lokale besturen.

In hoofdstuk 6 wordt aangegeven voor welke beleidsoptie(s) gekozen is/zijn en welk instrument en/of initiatiefnemer hieraan gekoppeld zijn. Naargelang de rol van het signaalgebied voor het behoud van waterbergend vermogen en het algemeen beoordelingskader, zoals opgenomen in de omzendbrief LNE/2015/2, om nieuwe ontwikkelingen in overstromingsgevoelig signaalgebied te beoordelen, werd een keuze gemaakt tussen de volgende 3 opties:

1. Optie A - beperkte randvoorwaarden (type infiltratie, waterconservering,..)
indien de bestemming compatibel blijkt met het waterbergend vermogen, eventueel mits beperkte randvoorwaarden (bv voor infiltratie of waterconservering);
2. Optie B - maatregelen met behoud van bestemming (type overstromingsvrij bouwen)
indien er een overstromingskans bestaat maar de bestemming compatibel kan zijn met het waterbergend vermogen mits overstromingsvrij bouwen;
3. Optie C - vrijwaren van bebouwing
indien de bestemming niet compatibel is met het waterbergend vermogen en vrijwaren van bebouwing op basis van de overstromingskans aangewezen is.

Hoofdstuk 7 omvat de conclusies voor het signaalgebied en geeft de richting weer op basis waarvan de omzendbrief “Richtlijnen voor de toepassing van de watertoets bij het vrijwaren van het waterbergend vermogen in signaalgebieden” in dit gebied toegepast moet worden. In dit hoofdstuk is ook de beslissing van de Vlaamse Regering van 31/03/2017 opgenomen.

De conceptnota, de omzendbrief en de beslissing van de Vlaamse Regering van 31/03/2017 zijn terug te vinden op www.signaalgebieden.be.

1 Situering

1.1 Algemeen

Gemeente(n): Turnhout

Provincie(s): Antwerpen

Ligging: Het signaalgebied situeert zich langs de Visbeek (Meirgorenloop) tussen de Steenweg op Merksplas en de Fonteinstraat/Heizijde met uitlopers aan de Heizijdseveldloop en een waterloop zonder naam ten noorden van de Emiel Flerackersstraat. Het bestaat uit twee deelgebieden. Deelgebied 1, het meest noordelijke situeert zich ter hoogte van de monding van de Veldekenloop in de Visbeek. Deelgebied 2 situeert zich tussen de Emiel Flerackerstraat en de linkerover van de Visbeek.

Bekken: Netebekken

Betrokken waterlopen: Visbeek (2de categorie), Heizijdseveldloop (niet geïnclassificeerd).

Oppervlakte: 0,8501 ha

Figuur: situering signaalgebied op orthofoto (medio 2015) met aanduiding van straatnamen, waterlopen en de bebouwingstoestand volgens het Grootchalig Referentiebestand GRB. Bronnen: AGIV, GRB Raadpleegdienst via wms (toestand 2015-08-14).

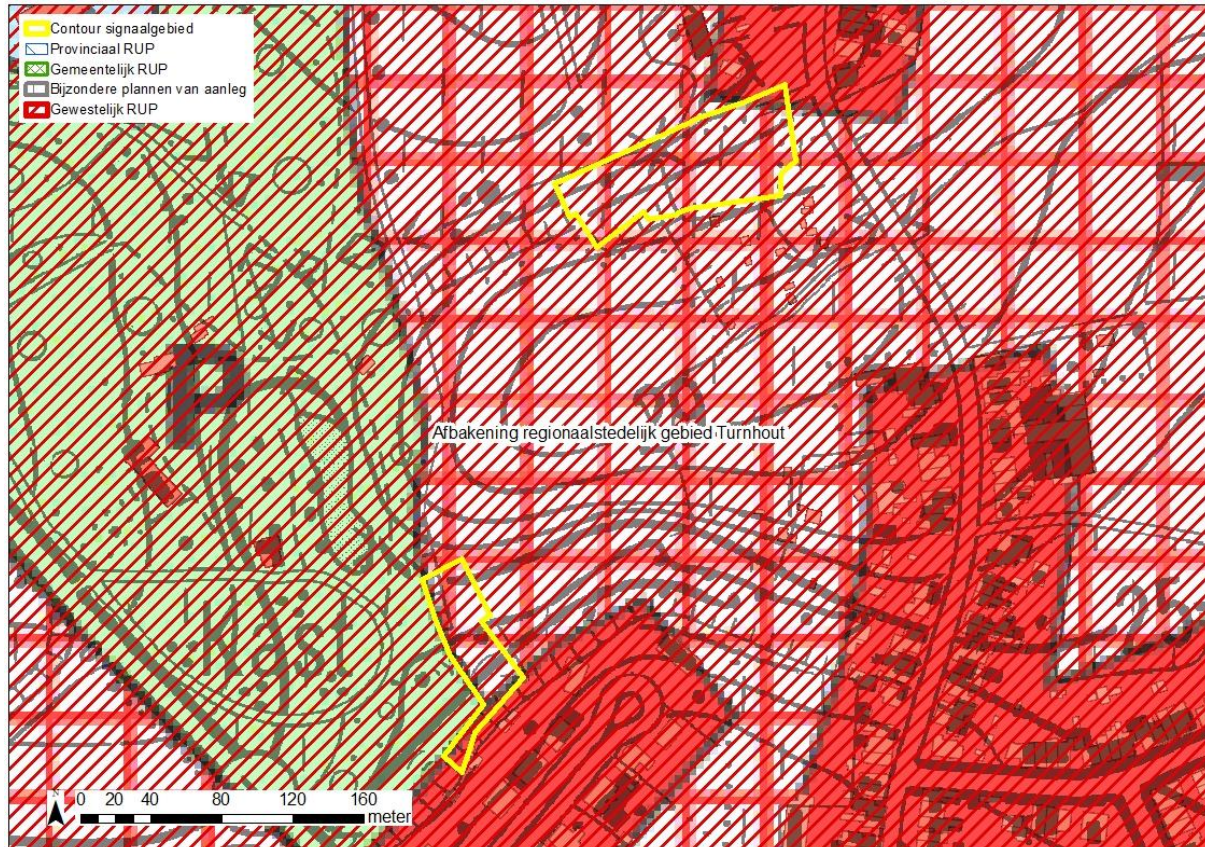
Huidige planologische bestemming:

De twee deelgebieden van het signaalgebied liggen in woonuitbreidingsgebied dat in het GRUP 'Afbakening regionaal stedelijk gebied Turnhout (2004), deelplan 8 omgezet is naar strategisch

woonproject. Het meest zuidelijke deelgebied grenst aan de de linkeroever van de Visbeek aan groengebied op het gewestplan.

Globale beschrijving:

Het signaalgebied wordt ingevuld als bos en akkers langsheen de Visbeek.

Figuur: situering signaalgebied op gewestplan met aanduiding van goedgekeurde BPA's en RUP's en weergave van de bebouwingstoestand volgens het Grootschalig Referentiebestand GRB. Bronnen: Ruimte Vlaanderen en AGIV, GRB Raadpleegdienst via wms (toestand 2015-08-14).

2 Selectie en afbakening signaalgebied

Op 12/11/2014 werd voorliggend signaalgebied door de Algemene Bekkenvergadering van het Netebekken geselecteerd voor opname in de prioritair te onderzoeken signaalgebieden. De motivatie voor opname is als volgt:

Beide deelgebieden zijn deels effectief overstromingsgevoelig gebied. Het signaalgebied werd opgenomen op vraag van de stad Turnhout om anticiperend op de bijkomende verharding door de ontwikkeling van het gebied Heizijdse velden (± 2800 wooneenheden) reeds in een vroeg stadium met de gevolgen van de verharding op het watersysteem rekening te houden. De bijkomende verharding legt immers extra druk op het watersysteem met mogelijk ook stroomafwaarts gevolgen.

De afbakening van het signaalgebied werd tijdens het gevoerde overleg besproken. Het wordt binnen de harde gewestplanbestemming afgebakend o.b.v. de perceelgrenzen langs de twee effectief overstromingsgevoelige gebieden (ter hoogte van de monding van de twee zijwaterlopen aan de linkeroever van de Visbeek).

3 Watersysteem

3.1 Overstromingsrichtlijn¹

3.1.1 OVERSTROMINGSGEVAARKAART

In het kader van de Europese Overstromingsrichtlijn (ORL) werden overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten opgesteld aan de hand van hydraulische modellen. De overstromingsgevaarkaarten zijn de kaarten die de 'fysische eigenschappen' van de overstromingen beschrijven zoals de overstromingscontouren, waterdieptes en stroomsnelheden. De overstromingsgevaarkaarten geven geen informatie wat betreft de gevolgen, de kwetsbaarheid voor of het risico van de overstromingen.

De ORL stelt dat 3 scenario's in beschouwing dienen te worden genomen voor de overstromingskaarten: kleine kans op overstromingen (terugkeerperiode van grootteorde 1000 jaar of een uitzonderlijke gebeurtenis), middelgrote kans op overstromingen (terugkeerperiode van grootteorde 100 jaar) en grote kans op overstromingen (terugkeerperiode van grootteorde 10 jaar).

Vermits het niet zinvol is om voor elke waterloop hydraulische modellen op te stellen, werd in Vlaanderen de basiskaart hydrografisch netwerk opgesteld die alle waterlopen omvat waarvoor de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten werden opgesteld. De basiskaart hydrografisch netwerk werd opgesteld volgens het principe dat alle waterlopen met een potentieel significant overstromingsrisico en waterlopen die water afvoeren van waterlopen met een overstromingsrisico meegenomen worden. Daarnaast werd ook de volledige kustlijn beschouwd.

Voor de Visbeek werden echter geen overstromingsgevaarkaarten opgemaakt.

3.1.2 KLIMAATTOETS

De Overstromingsrichtlijn vraagt om bij het voorkomen of beperken van mogelijk negatieve gevolgen van overstromingen rekening te houden met o.a. de invloed van klimaatverandering. Hiervoor werden kaarten met klimaatprojectie opgemaakt in kader van de ORBP-studie van VMM-AOW^[3]. Deze kaarten geven niet alleen de overstromingskans (bij gemiddelde klimaatprojectie) maar ook de overstromingsdiepte (bij hoge klimaatprojectie). Vanuit het no regret principe lijkt het aangewezen om adaptief bouwen of waterbestendig bouwen af te stemmen op toekomstige overstromingshoogtes met hoge klimaatprojectie.

Vermits de betrokken waterloop geen deel uitmaakt van de ORBP-studie, is er voor dit signaalgebied geen klimaattoets beschikbaar.

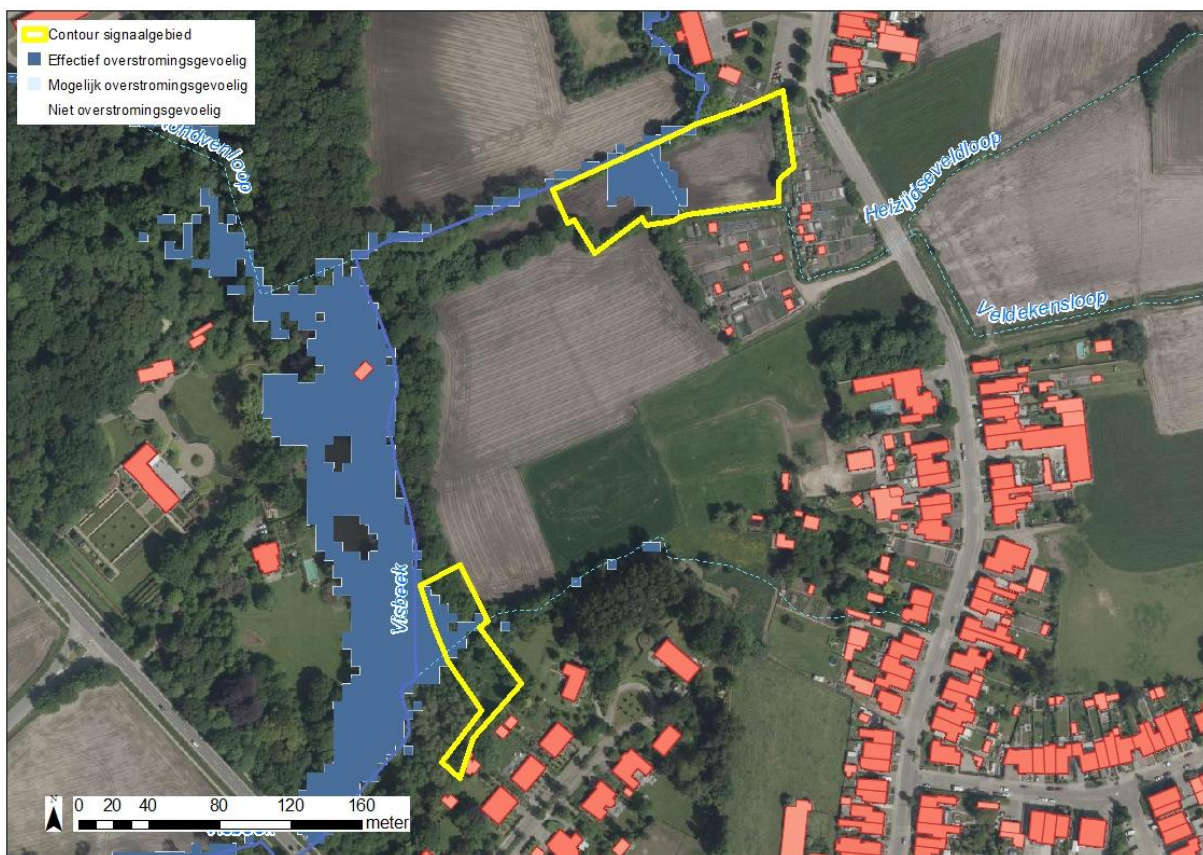
¹ Richtlijn 2007/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 over beoordeling en beheer van overstromingsrisico's. Deze richtlijn werd omgezet in het decreet Integraal Waterbeleid op 16 juli 2010.

^[3] "Onderbouwing van het overstromingsrisicobeheerplan voor de onbevaarbare waterlopen, VMM, 2013"

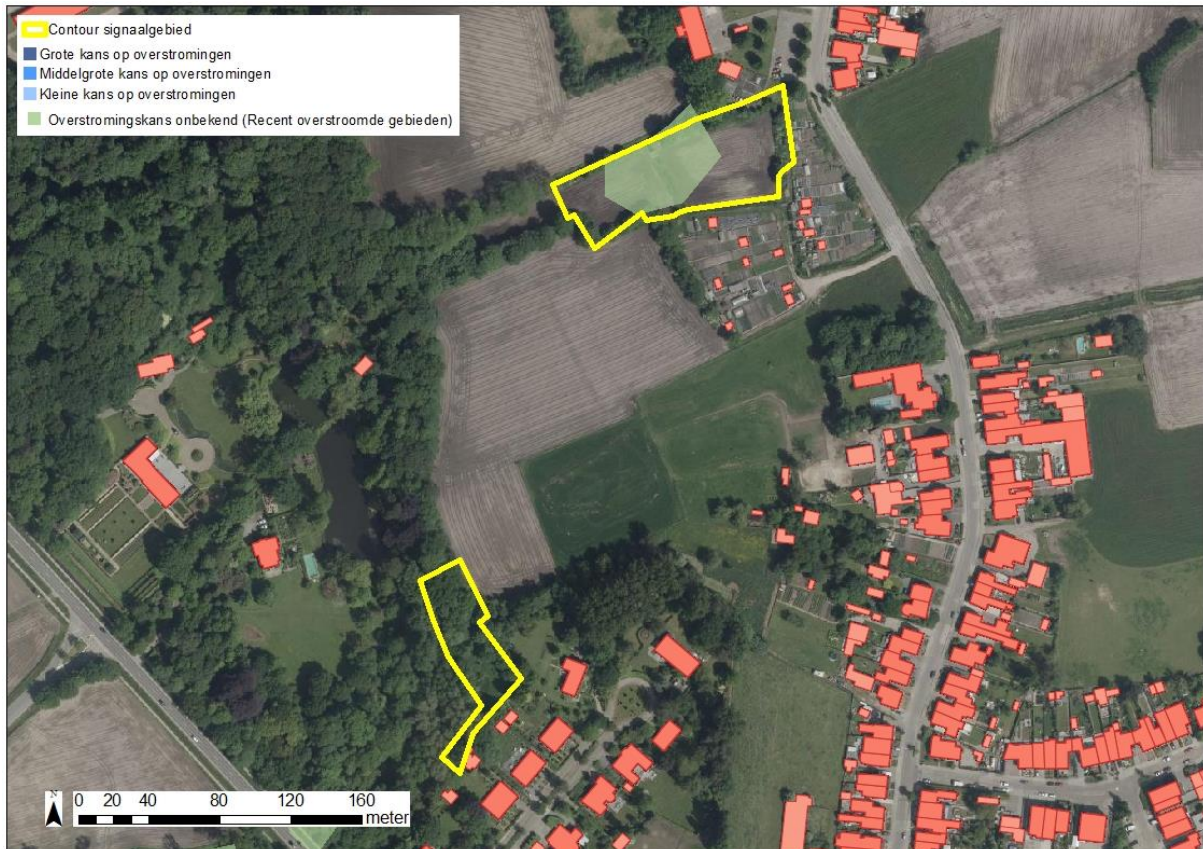
3.2 Bespreking watersysteem

Het signaalgebied is (deels) effectief overstromingsgevoelig op de watertoetskaart. Het vormt (deels) de grens van een grotere zone effectief overstromingsgevoelig gebied dat geen harde gewestplanbestemming kent (het groengebied aan rechteroever van de Visbeek) of dat recent is gewijzigd in een gewestplanbestemming compatibel met het watersysteem (ten zuiden van de Steenweg op Merksplas: randstedelijk groengebied 'De Wieltjes'). Het gebiedje aan de Heizijdsveldloop is tevens aangeduid als recent overstromd gebied (ROG).

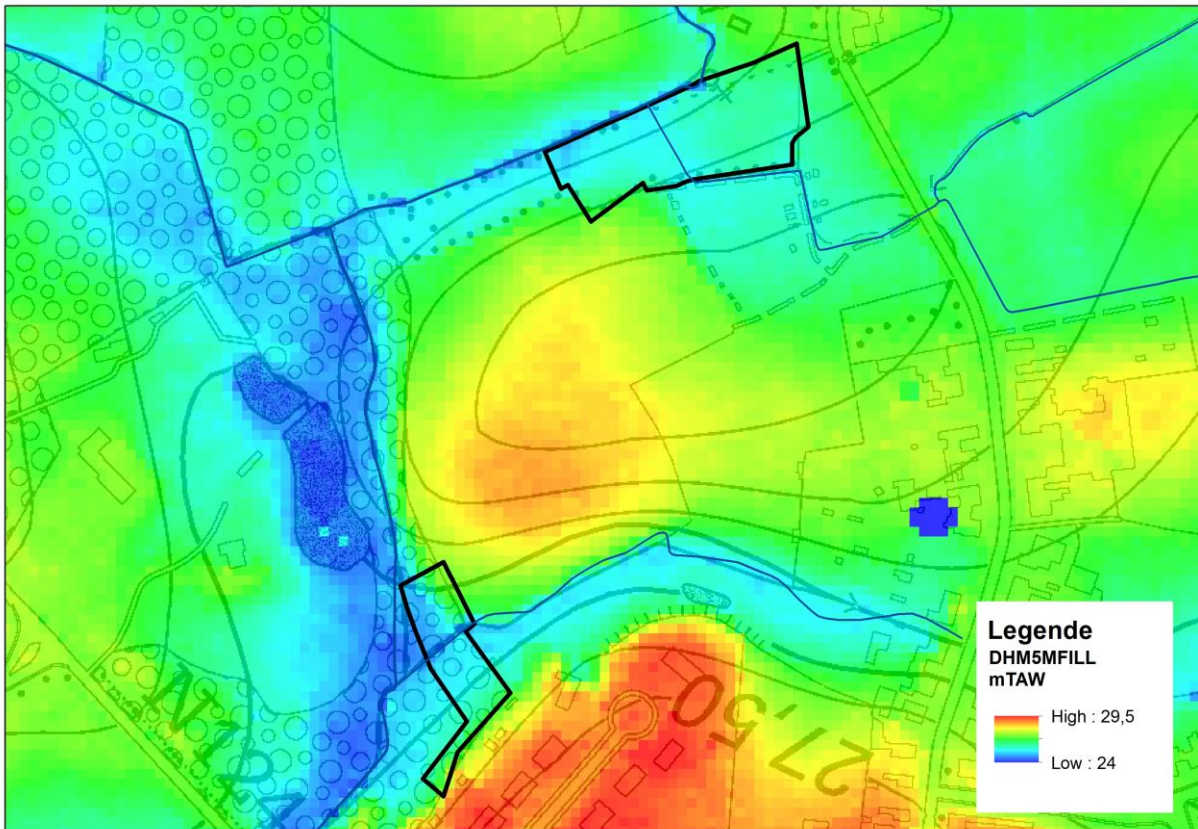
De overstromingsgevoeligheid wordt bevestigd door het digitaal hoogtemodel dat duidelijk de ligging van de Visbeek (en zijbeekjes) in lager gelegen gebied weergeeft. De beperkte signaalgebied-contouren zijn enerzijds te verklaren doordat slechts een kleine rand van een veel grotere effectief overstromingsgevoelige zone overlapt met een harde gewestplanbestemming maar anderzijds ook doordat de Visbeek er lokaal redelijk diep is ingegraven.

Figuur: watertoetskaart van het signaalgebied op recente orthofoto (medio 2015) met aanduiding van de overstromingsgevoelige gebieden (lichtblauw = mogelijk overstromingsgevoelig), volgens Ministerieel Besluit dd. 1/6/2014.

Figuur: De weergave van de bebouwingstoestand volgens het Grootchalig Referentiebestand GRB. Bron: AGIV, GRB Raadpleegdienst via wms (toestand 2015-08-14), straten en waterlopen geven een situering van het signaalgebied. De groene contour geeft de recente overstromde gebieden (ROG: periode 1988-heden) weer, waar geen specifieke overstromingskans gekend is.

Figuur: digitaal Hoogtemodel (bron mercator)

Een modellering van de Visbeek is beschikbaar bij de provincie Antwerpen, dienst waterbeleid. Op basis van dit model is bekeken hoeveel water de Visbeek bijkomend kan ontvangen zonder dat dit tot wateroverlast leidt in bewoond gebied. Door de toekomstige ontwikkeling van het woonuitbreidingsgebied, herbested naar woongebied in gewestelijk RUP 'Afbakening regionaal Stedelijk gebied, waarbij de bouw van ongeveer 2800 woningen wordt vooropgesteld (25 woningen/hectare), is het immers noodzakelijk voorafgaand te bekijken wat de waterdraagkracht is van de Visbeek.

Volgens het model is de huidige afvoer van de locatie waar de woningen in de toekomst worden gebouwd bij T20 2,24l/s/ha en bij T100 ongeveer 2,75l/s/ha.

Uit deze modellering blijkt dat vanaf T20 (een storm met een retourperiode van 20 jaar) de woning in de Steenbakkerslaan 13 begint te overstromen. Het huis is lager gelegen dan het straatpeil dat wel veilig is. Concreet volgt hieruit dat elke vorm van snellere afvoer dan de natuurlijke afstroming de problematiek verergert. Concreet betekent dit ook dat nul m³/s water bijkomend in de waterloop kan. Een nieuw project stroomopwaarts mag dus niet resulteren in bijkomende afvoer naar de waterloop.

Een eerste belangrijke kanttekening hierbij is dat het over totale maximumdebieten gaat. De vermelde debieten gelden dus voor de som van de eventuele geknepen lozing én de overloop van infiltratie en/of buffersystemen.

Een tweede belangrijke kanttekening hierbij is dat de berekening geen rekening houdt met de aanwezige ruimingswallen langs de Visbeek. Als men de ruimingswallen meerekent, dan zal de woning aan de Steenbakkerslaan niet overstromen. Echter, een ruimingswal is niet ingericht als dijk om wateroverlast te vermijden. Deze kan door allerlei omstandigheden doorbreken of niet functioneren als dijk waardoor er toch bij T20 wateroverlast zal optreden.

4 Gebiedsvisie

4.1 Visie Integraal Waterbeleid

De drietrapsstrategie 'vasthouden, bergen en afvoeren' als preventieve maatregel tegen wateroverlast, blijft 1 van de pijlers voor het waterkwantiteitsbeheer van waterlopen. Om extra waterdruk stroomafwaarts te vermijden, dient bij de ontwikkeling van Heizijdse velden daarom in eerste instantie ingezet op het vasthouden van water door infiltratie. Hoewel de Visbeek lokaal vrij diep is ingesneden, treedt zij bij hevige regens uit haar oevers, getuige de effectief overstromingsgevoeligheid thv het groengebied en verder stroomafwaarts thv 'de Wieltjes'. Voorzien van voldoende ruimte voor de waterloop blijft dan ook voor het hele traject essentieel, niet enkel voor de twee deelgebieden.

Het gewestelijk RUP 'Afbakening regionaal stedelijk gebied' heeft het woonuitbreidingsgebied Heizijdse velden omgezet in woongebied, met een minimale dichtheid van 25 woningen / hectare (verordening) waarbij ook ruimte voor water wordt voorzien. Dit RUP geeft aan dat een verdere verfijning dient te geschieden in een gemeentelijk RUP. De modelleringsoefening van de provincie Antwerpen, dienst Integraal Waterbeleid geeft aan dat er binnen het signaalgebied nul m³/s bijkomende afvoer in de waterloop mag komen. De waterbeheerder wenst ook de suggestie te geven dat deze voorwaarde (nul m³/s bijkomend) voor het gehele te ontwikkelen woongebied dient te gelden.

4.2 Ruimtelijke visie (structuurplannen ed.)

In 2004 werd het gebied door middel van een gewestelijke ruimtelijk uitvoeringsplan omgezet tot woonreservegebied dat sinds 31 december 2007 geactiveerd is tot stedelijk woongebied. De stad Turnhout wenst bij de uitwerking van het gemeentelijk RUP de gewestbestemming te verfijnen en ruimte te vrijwaren voor de waterlopen. Om wateroverlastproblemen in het te ontwikkelen gebied te voorkomen en stroomafwaarts niet te verergeren is de stad van mening dat maximaal ingezet zal moeten worden op infiltreren en bufferen van water ter plaatse.

In het richtinggevende gedeelte van het GRS van de Stad Turnhout vinden we onder andere dit terug: *De stedelijke ontwikkeling van Turnhout vormt een barrière voor de relatie tussen de natuurgebieden in het noorden en zuiden van de stad. De Aa en de Visbeek, die hierin uitmondt, vormen een belangrijke ecologische verbinding. Deze dient derhalve extra ondersteund te worden. Het valleikarakter zal dan ook, waar mogelijk, terug hersteld worden. Ook waar het hydrografisch stelsel het bebouwd gebied doorkruist zal dit valleigebied als een groene as geprofileerd worden.* (p.170)

4.3 Lopende initiatieven:

De uitwerking van de visienota ikv het gRUP is lopende.

5 Historiek overleg lokale besturen

Bij de screening van de relevante signaalgebieden en de opmaak van de ontwerp-startbeslissingen werden naast de lokale besturen ook andere relevante instanties uitgenodigd.

In het kader van de selectie van de signaalgebieden werd een regionaal overleg georganiseerd op 11/09/2014 te Lier waar vertegenwoordiging van de stad was verzekerd door dhr. Marc Machiels en dhr. Cedric Heerman. Deze selectie werd ambtelijk goedgekeurd op het thematisch overleg (ambtelijk) op 03/10/2014 (vertegenwoordiging van de stad Turnhout: Steven Mateusen) en de Algemene Bekkenvergadering (bestuurlijk) van 12/11/2014 (geen vertegenwoordiging van de stad Turnhout).

Voor de opmaak van de ontwerp-startbeslissing vond overleg plaats met de gemeente Turnhout op 05/05/2015. Volgende personen deel aan het overleg: Luc Hermans (stad Turnhout), Marc Machiels (stad Turnhout), Cedric Heerman (stad Turnhout), Bram Van Ballaer (Ruimte Vlaanderen), Kirsten De Reau (Ruimte Vlaanderen), Kate Vanderstraeten (Provincie Antwerpen, dienst Ruimtelijke Planning),

Maarten Vandervelpen (Provincie Antwerpen, dienst Integraal waterbeleid), Inez Vandevyvere (bekkensecretariaat Netebekken).

Een tweede overleg ter bespreking van de ontwerp-startbeslissing vond plaats met de stad Turnhout op 05/10/2015. Aanwezigen: Luc Hermans (stad Turnhout), Marc Machielsen (stad Turnhout), Cedric Heerman (stad Turnhout), Hugo Meeuws (stad Turnhout), Maarten Vandervelpen (Provincie Antwerpen, dienst Integraal waterbeleid), Lieselotte Sorgeloos (Provincie Antwerpen, dienst Integraal waterbeleid), Kate Vanderstraeten (Provincie Antwerpen, dienst Ruimtelijke Planning), Inez Vandevyvere (bekkensecretariaat Netebekken).

Op 05/11/2015 heeft het college van burgemeester en schepenen zijn goedkeuring gehecht aan de ontwerp-startbeslissing.

6 Keuze ontwikkelingsperspectief, instrument en initiatiefnemer

C: nieuwe functionele invulling voor het gebied.

- n.v.t.

B: maatregelen met behoud van bestemming

- Het signaalgebied is effectief overstromingsgevoelig en dient gevrijwaard. Afgaande op de modelleringsresultaten mag geen bijkomende afvoer in de Visbeek gecreëerd worden in het signaalgebied maar ook niet in het gehele te ontwikkelen woongebied Heizijdse Velden.

A: watertoets

- n.v.t.

Instrument:

Het bouwvrij houden van het signaalgebied gebeurt binnen het gemeentelijk RUP m.b.t. Heizijdse Velden.

Initiatiefnemer:

Stad Turnhout

Conclusie signaalgebied en beslissing Vlaamse Regering

Conclusie signaalgebied

Het signaalgebied is deels effectief overstromingsgevoelig. Bij de opmaak van het gemeentelijk RUP m.b.t. Heizijdse Velden (lopend) dient, als verfijning van het gewestelijk RUP, het signaalgebied opgenomen als bouwvrije zone binnen het woongebied in functie van waterberging. Er dient bij de ontwikkeling van Heizijdse velden prioritair ingezet op infiltratie en buffering van hemelwater ter plaatse zodat de waterbergingscapaciteit van de waterloop niet bijkomend belast wordt en er geen bijkomende afvoer via de waterloop wordt gecreëerd. Vanuit het watersysteem is het tevens aangewezen om langs de volledige waterloop aan weerszijden een corridor in functie van ruimte voor water te realiseren.

Beslissing Vlaamse Regering d.d. 31/03/2017

De Vlaamse Regering hecht haar goedkeuring aan het bovenstaand ontwikkelingsperspectief en gelast de bevoegde instanties om het ontwikkelingsperspectief te respecteren en de voorwaarden uit de ontwerp-startbeslissing door te vertalen bij de toepassing van de watertoets.